

DEN 6 APRIL 2016

FEM MYTER OM NATO

SVERIGES UNGA ATLANTISTER

Inledning

Denna rapport syftar till att redovisa konkreta fakta kring fem vanliga myter om ett svenskt Natomedlemskap. Myterna återkommer ofta och återges av natoskeptiska debattörer i den säkerhetspolitiska debatten. Sveriges Unga Atlantister välkomnar en öppen och mångfacetterad debatt kring Nato men tyvärr återges ibland rena konspirationsteorier, myter och faktafel som sanning i den säkerhetspolitiska debatten och dessa behöver bemötas.

För att sätta faktaredovisningarna i ett sammanhang inleds rapporten med ett övergripande bakgrundsstycke om den svenska säkerhetspolitiken följt av myterna. Avslutningsvis förs en kortare diskussion kring rapportens innehåll vilken mynnar ut i ett antal slutsatser.

Sveriges säkerhetspolitik – Bakgrund

Den svenska säkerhetspolitiken under efterkrigstiden har byggts på den s.k. neutralitetspolitiken som definierades av skrivningen; "alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i krig".¹ Sveriges säkerhetspolitiska doktrin tog således inte en tydlig ställning under kalla krigets kraftmätning mellan Warszawapakten och Nato. Istället förlitade sig regeringen i Stockholm på ett starkt territoriellt försvar och en lång historia av lyckad neutralitetspolitik.²

Efter Berlinmurens fall 1989 och Warszawapaktens och Sovjetunionens efterföljande kollaps ritades den säkerhetspolitiska kartan i Europa om. I kombination med det svenska medlemskapet i EU 1995 och den förändrade omvärlden har också den officiella innebörden av den svenska alliansfriheten förändrats. Sverige är fortfarande militärt alliansfritt men enligt solidaritetsförklaringen från 2009³ och EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik (GUSP) kommer Sverige inte att förhålla sig passivt om ett nordiskt grannland eller EU-medlemsstat blir angripet.⁴ Det råder dock vissa oklarheter kring vad denna icke-passivitet innebär och den nyvunna svenska solidariteten har därför inte tagits på allt för stort allvar av exempelvis Estland, Lettland eller Litauen, som alla bygger sin säkerhet på Natos artikel fem.

Blickar man bakåt i tiden har det inte alltid uppskattats att man har diskuterat den svenska säkerhetspolitiska linjen offentligt. Ofta har det funnits fog för att inte öppet redovisa den svenska säkerhetspolitiken eftersom denna byggts på en officiell neutralitet som skyddats av inofficiella amerikanska säkerhetsgarantier.⁵ Politiker som försökt ifrågasätta givna sanningar som neutraliteten och alliansfriheten har blivit effektivt motarbetade av ett relativt enat politiskt etablissemang.⁶ Efter kalla krigets slut och Sveriges inträde i EU har dock debatten kunnat göras mer offentlig och dagens borgerliga opposition ser ut att kunna göra ett svenskt Nato-medlemskap till en valfråga 2018.

---

¹ Sakerhetspolitik.se Alliansfrihet och neutralitet.

² Holmström (1981) Realism, Moralism och neutralitetspolitik. Statsvetenskaplig tidskrift.

³ SvD (2009) http://www.svd.se/sverige-har-valt-sida_3812309.

⁴ Proposition 2008/09:140 Ett användbart försvar. Regeringen.

⁵ Holmström (2012) Den dolda alliansen. För en kort version: <http://www.svd.se/de-enda-som-inte-visste-var-svenskarna>

⁶ DN (2006) <http://www.dn.se/nyheter/sverige/olof-palme-var-var-mest-lysande-retoriker/>

Den socialdemokratiska regeringen letar efter substitut för ett svenskt Nato-medlemskap. Försvarsministern har återlanserat doktrinen om inofficiella säkerhetsgarantier från USA⁷ och nyligen har också försök att knyta samman delar av den svenska och finska säkerhetspolitiken gjorts.⁸ Ett sådant samarbete har ett relativt brett politiskt stöd som till stora delar vilar på historisk grund. På senare tid har dock Socialdemokraterna framstått som den svensk-finska linjens främsta tillskyndare, vilket bör betraktas som ett svar på en enig borgerlig Nato-linje. Röster har dock höjts för att det svensk-finska, och det nordiska, samarbetet skulle göra sig bättre innanför Nato.⁹

Att borgerligheten till slut har landat i ett gemensamt ställningstagande för ett svenskt Natomedlemskap kommer inte oprovocerat. Utan Rysslands överfall på Ukraina hade borgerligheten förmodligen inte kommit fram till denna slutsats så pass snabbt som man nu gjort. På mindre än ett år har Moderaterna aktivt börjat driva frågan samtidigt som Centerpartiet och Kristdemokraterna ändrat linje inom loppet av en månad. Debatten kring den svenska säkerhetspolitiken intensifieras, vilket också för med sig myter och desinformation. De flitigaste organen för spridandet av myterna och antiamerikanismen är ofta vänsterradikala kulturpersonligheter som bildat sin uppfattning om världen under 1960- och 70-talet. Dessa personers argument förs därefter fram av exempelvis partiledare, riksdagsledamöter och statsråd.

Eftersom debattklimatet i frågan börjar hårdna allt mer, samtidigt som fönstret för ett svenskt Natomedlemskap kan vara på väg att slå igen, behöver fem välanvända myter kring Nato bemötas.

Nato - Bakgrund

Det transatlantiska försvarssamarbetet Nato¹⁰ bildades 1949 efter andra världskrigets slut och efter att Sovjetunionens intentioner i Östeuropa blivit tydliga. Under kalla kriget ansågs alliansens främsta uppgifter vara att fungera som avskräckning mot Sovjetunionen, förhindra att Tyskland återvände som säkerhetspolitisk hot i Europa och bibehålla USAs engagemang för den europeiska säkerhetsordningen. I dag, som då, bygger alliansen på gemensamma amerikanska och europeiska säkerhetsintressen. Enligt de flesta bedömare var det främst USAs trovärdighet att komma till Europas försvar som förhindrade Sovjetunionen och Warszawapakten att korsa den västtyska gränsen.¹¹

Nu är försvaret av Europa åter aktuellt med anledning av Rysslands aggressiva agerande gentemot sina grannländer. Det militära försvaret av det demokratiska Europa sker inom ramen för Nato, inte EU, eftersom Natosamarbetet även inkluderar världens enda supermakt, USA.

Grunden för Natos trovärdighet som försvarsallians består främst i artikel fem från det Nordatlantiska fördraget som skrevs under av alliansens medlemmar 1949. Artikel

⁷ DN-debatt (2015) <http://www.dn.se/debatt/sveriges-militara-samarbete-med-usa-maste-fordjupas/>

⁸ <http://www.regeringen.se/internationella-organisationer-och-samarbeten/forsvarssamarbetet-sverige-finland/>

⁹ Norrevik (2015) Hit men inte längre. Frivärld. <http://frivarld.se/rapporter/hit-men-inte-langre/>

¹⁰ North Atlantic Treaty Organization eller på svenska Nordatlantiska fördragsorganisationen.

¹¹ Lindström & Lindvall (2009) Reformera eller vända om? FOI <http://foi.se/rapport?rNo=FOI-R--2920--SE>

fem gör klart att en väpnad attack på en eller flera av medlemsstaterna antingen i Europa eller Nordamerika är att betrakta som en attack på dem alla. Följaktligen är alla medlemsstater skyldiga att bistå det attackerade landet med medel som de bedömer lämpliga, inklusive nyttjandet av militär makt.¹²

Artikel fem är medvetet utformad på det sätt att det står till varje medlemsland att bedöma exakt vilket typ av stöd som det skulle bistå med till det attackerade landet. Dock är militär makt explicit nämnt vilket får anses som det som hela alliansens trovärdighet bygger på. I praktiken är det främst USAs försvarsgarantier gentemot de europeiska Nato-länderna som är den viktigaste implikationen av artikel fem, något som blivit än tydligare när de europeiska medlemsstaterna kraftigt skurit ner sina försvarsbudgetar under många år. Idag bedöms USA stå för cirka 75 procent av Natos försvarsutgifter.

Länder som inte är medlemmar i NATO omfattas självklart inte av solidariteten i artikel fem. Sverige som militärt alliansfritt land kan därför inte räkna med militärt stöd vid händelse av en väpnad konflikt. Sverige är i dagsläget enbart medlem i Natos partnerskap för fred (PFF) vilket möjliggör ett närmare svenskt samarbete med Nato bl.a. när det gäller internationella insatser.¹³ Trots vårt gedigna engagemang i PFF är detta inte synonymt med att Sverige kommer att omfattas av artikel fem i händelse av en väpnad konflikt. Detta har också påpekats av bl.a. USA:s tidigare ambassadör i Sverige Mark Brzezinski.¹⁴

Fem myter om Nato och den svenska alliansfriheten

Med den hittills givna introduktionen till svensk säkerhetspolitik och Nato i bagaget följer fem bemötanden av vanligt förekommande myter kring Nato. Varför just dessa fem har valts ut beror på att de hör till de mest frekvent förekommande i den svenska Nato-debatten.

Myt 1: Alliansfriheten tjänar oss alltjämt väl

Den svenska utrikes- och säkerhetspolitiken har blivit allt mer EU-integrerad. Således har även den militära alliansfriheten inte kommit att framhållas lika tydligt. Visserligen är Sverige fortsatt alliansfritt men detta har på senare tid omnämnts som någonting som har "tjänat oss väl". Stefan Löfvens regering har dock ändrat på detta då statsministern själv sagt att alliansfriheten "alltjämt tjänar oss väl".¹⁵ Löfvens

---

¹² The Parties agree that an armed attack against one or more of them in Europe or North America shall be considered an attack against them all and consequently they agree that, if such an armed attack occurs, each of them, in exercise of the right of individual or collective self-defence recognised by Article 51 of the Charter of the United Nations, will assist the Party or Parties so attacked by taking forthwith, individually and in concert with the other Parties, such action as it deems necessary, including the use of armed force, to restore and maintain the security of the North Atlantic area.

http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/stock_publications/20120822_nato_treaty_en_light_2009.pdf

¹³ Försvarsmakten <http://www.forsvarsmakten.se/sv/om-myndigheten/vart-arbetsatt/internationellt-samarbete/>

¹⁴ SvD (2014) <http://www.svd.se/sverige-bor-ga-med-i-nato>

¹⁵ Regeringen.se regeringsförklaringen 2015 <http://www.regeringen.se/tal/2015/09/regeringsforklaringen-den-15-september-2015/>

regeringen har brutit med den tidigare borgerliga linjen och istället börjat framhålla Sveriges oberoende som någonting nödvändigt för att medverka i fredsförhandlingar.

Att Sveriges militära alliansfrihet skulle ha positiv betydelse för möjligheten att mäkla fred behöver inte vara sant. Norge är ett av världens mest aktiva länder när det kommer till att vara en part i olika fredsförhandlingar.¹⁶ Det faktum att Norge är ett av de länder som grundade Nato tycks således inte påverka landets möjligheter att föra effektiv diplomati inom området. Norges diplomatiska framgångar bygger på ett långsiktigt arbete, mjuk makt (fredspriset) och att norska regeringen satsar stora resurser på diplomatin. Medlemskapet i Nato betraktar dock den norska regeringen som självklart.

Den svenska regeringen siktar på att Sverige ska bli invalt i FN:s säkerhetsråd som en "oberoende röst" och hoppas därigenom kunna stärka det svenska inflytandet i världens olika fredsförhandlingar. Svenska UD har dock fått dra tillbaka denna slogan om det svenska oberoendet. Myten om att rollen som fredsmäklare är avhängig en fortsatt alliansfrihet bör bemötas med en blick västerut mot Norge. En försvarsallians är ingen utrikespolitisk allians även om den är politisk i den meningen att ett medlemsland betraktas som en del av ett sammanhang, exempelvis Väst. Det svenska medlemskapet i EU påverkar förmodligen vår utrikespolitik och roll i fredprocesser mer än vad ett eventuellt medlemskap i Nato skulle göra.

Sverige som "en oberoende röst" anspelar på den svenska neutralitetspolitiken som är begravd sedan inträdet i EU.¹⁷ Den militära alliansfriheten är en kvarleva från neutralitetspolitikens dagar och ledande forskare och debattörer menar istället att Sverige och Finlands alliansfrihet skapar ett säkerhetsvakuum¹⁸ kring Östersjön. Detta riskerar att leda till rysk upptrappning i vårt närområde då Ryssland kan testa svensk och finsk beredskap utan att utmana Nato direkt. Det är endast skarpa säkerhetsgarantier som kan skydda vårt lands självständighet.¹⁹

Medlemskapet i EU har gjort att Sverige har lagt om utrikespolitiken. Idag gör svenska åsikter skillnad genom EU.²⁰ Att vår möjlighet att fatta självständiga beslut i utrikespolitiken skulle påverkas negativt av ett medlemskap i Nato är inte sant. Nato kräver konsensus i alla sina beslut. Alla medlemsstater har således veto i North Atlantic Council, vilket gynnar små medlemsländer som exempelvis Norge och Danmark. Det finns även många historiska exempel på hur Nato-länder kritiserat varandra eller haft olika hållningar i avgörande utrikespolitiska frågor. Det är allmänt känt att Turkiet och Grekland inte har den bästa av relationer och den franska inställningen till USA:s krig i Irak var allt annat än positiv. Det är således fullt möjligt att fortsätta föra en självständig utrikespolitik om Sverige skulle gå med i Nato. Huruvida full självständighet är önskvärt är dock en annan fråga.

---

¹⁶ Regjeringen.no https://www.regjeringen.no/en/topics/foreign-affairs/peace-and-reconciliation-efforts/innsiktsmappe/peace_efforts/id732943/

¹⁷ Europa.eu http://europa.eu/pol/cfsp/index_sv.htm

¹⁸ Salenius-Pasternak (2013).

¹⁹ DN-debatt (2015) <http://www.dn.se/debatt/ansok-om-nato-anslutning-tillsammans-med-finland/>

²⁰ Ecf.eu <http://www.ecfr.eu/scorecard/2014/countries/sweden>

Myt 2: Ett svenskt Nato-medlemskap hotar Ryssland

Den nuvarande ryska ambassadören till Sverige, Viktor Tatarintsev, tidigare utbildad inom den sovjetiska säkerhetstjänsten, har låtit meddela att ett eventuellt svenskt medlemskap i Nato skulle behöva mötas av ryska motåtgärder.²¹ Att Ryssland inte kan stå passivt vid ett svenskt Natomedlemskap har även framförts som ett argument mot detsamma av forskare från försvarshögskolan samt Sveriges tidigare Rysslandsambassadör Sven Hirdman.²²

För att kunna slå håll på ovanstående resonemang måste man först reda ut vad Nato egentligen är; en försvarsallians. Nato bygger på principen att alla anslutna stater lovar att skydda varandra i händelse av att en medlemsstat blir angripen. Det finns däremot ingenting som säger att en medlemsstat är skyldig exempelvis att stötta en annan medlemsstat i ett anfallskrig. Artikel fem bygger dessutom på rätten till självförsvar som stöds av artikel 51 i FN-stadgan.²³

Att Ryssland känner sig hotat av att dess grannländer ansluter sig till en militär försvarsallians beror på att det underminerar Rysslands förmåga att utöva militära påtryckningar gentemot stater som Moskva anser ligger i Rysslands intressesfär.

Den ryska statsledningen, i kombination med diverse regimtrogna medier, vill få den ryska paranoian om en stundande Nato-invasion att framstå som legitim genom att hänvisa till Napoleon, Hitler och Karl XII:s marscher österut samt svensk revanschlust sedan nederlaget vid Poltava 1709.²⁴ Det finns ingen seriositet i sådana resonemang men tyvärr tycks desinformationen ha nått delar av Sveriges politiska elit och även statsministern som uttalat sig om vikten av "geografiskt fria ytor"²⁵ mellan Nato och Ryssland – d.v.s. Sverige och Finland. Geografisk fria ytor nära Ryssland ger snarare upphov till rysk påverkan i likhet med den ryska invasionen av Ukraina.

Statsminister Löfvens resonemang härstammar från kalla kriget då man ansåg att Nato och Warszawapakten var två rigida militärallianser som gjorde sig skyldiga till liknande handlingar. Sverige skulle då balansera mellan dessa poler. Finland var egentligen innanför den ryska "intressesfären" och kunde i praktiken inte föra en självständig utrikespolitik.²⁶ Ryssland har, särskilt under de senaste åren, visat att läget är ett annat då landet angripit Georgien 2008, utövat allvarliga påtryckningar på sina grannar i form av cyberattacker och utpressning i energipolitiken. 2014 annekterade man Krim och invaderade östra Ukraina. Inrikespolitiskt är Ryssland en korrupt²⁷ stat som censurerar sin press, använder en ansenlig propagandamaskin för att sprida tvivel i omvärlden och bryter mot internationell rätt.

Nato som allians genomför inga liknande påtryckningar på sina grannländer. Alliansen är dessutom en naturlig del av våra grannländer Norge och Danmarks försvar. Om Ryssland uppfattar att ett svenskt Nato-medlemskap hotar landets

²¹ DN (2015) <http://www.dn.se/nyheter/sverige/rysslands-ambassador-vi-har-gjort-allt-for-att-starta-en-dialog/>

²² DN-debatt (2015) <http://www.dn.se/debatt/natomedlemskap-gor-sverige-mindre-sakert/>

²³ säkerhetspolitik.se <http://www.sakerhetspolitik.se/Sakerhetspolitik/Mansklig-sakerhet/Folkkratt/>

²⁴ SVT (2013) <http://www.svt.se/nyheter/utrikes/se-klippet-fran-rysk-tv-dar-bildt-anklagas-for-att-vara-cia-agent>

²⁵ Sydsvenskan (2015) <http://www.sydsvenskan.se/skane/lofven-svart-att-regera-utan-do/>

²⁶ Utifrån Finlands situation härstammar uttrycket "Finlandisering".

²⁷ civilrightsdefenders.org <http://www.civilrightsdefenders.org/region/russia/>

utrikes- och säkerhetspolitik bör Rysslands intressen i dess närområde starkt ifrågasättas, inte ett svensk medlemskap i Nato.

Myt 3: Ett medlemskap i NATO är för dyrt

Inom Nato har man satt ett riktmärke om att varje medlemslands försvarsanslag bör uppgå till två procent av BNP. Med nuvarande försvarsöverenskommelse och prognoser beräknas Sveriges försvarsanslags stabiliseras kring strax under en procent av BNP.²⁸ Motståndare till ett svenskt medlemskap i Nato framför därför kostnadsperspektivet som ett argument för att inte ta steget in i försvarsalliansen. Det finns två fakta som kraftigt undergräver en sådan argumentation.

För det första är det långt ifrån alla medlemmar i Nato som lever upp till kravet om två procent av BNP, Norge och Danmark gör det inte.²⁹ I vår omedelbara närhet har Polen³⁰ föregått med gott exempel och lever upp till kraven, även om BNP-måttet är väldigt trubbigt. Europas ekonomi är fortsatt svag och för en tid sedan var det till och med osäkert om Storbritannien skulle uppfylla BNP-målet om två procent. I Washington vill man dock se att Europa tar ett större ansvar för sin egen säkerhet och man har därför börjat tala om att dela på kostnadsbördan.³¹ Vid ett eventuellt svenskt medlemskap i Nato skulle det med stor sannolikhet inte ställas några omedelbara krav på att Sverige genast budgeterar för 90 miljarder kronor till försvarsmakten när våra grannländer inte gör det. Dock finns det skäl att tro att övriga medlemsländer skulle vilja se succesiva ökningar av den svenska försvarsbudgeten över en längre tid. Sveriges geografiska placering kompenserar dock det faktum att vi sedan länge undergrävt finansieringen av vårt försvar. Vid en rysk attack mot Baltikum blir försvaret av dessa medlemsländer avsevärt lättare om Sveriges geografiska yta är Nato-territorium³² – oavsett om vi budgeterar för 45 eller 90 miljarder i försvarsanslag.

För det andra är det dyrare att stå utanför Nato än att vara medlem. Ska ett alliansfritt Sverige kunna uppbringa en realistisk försvarsförmåga som avskräcker en potentiell fiende från att besätta delar av svenskt territorium måste försvarsanslagen höjas väsentligt. Under neutralitetspolitiken glansdagar 1980/81 spenderade Sverige tre procent av BNP på försvarsmakten³³, vilket skulle vara en tredubbling av dagens anslag. Eftersom ett alliansfritt land måste ha en trovärdig förmåga till sjöss, på land och i luften utan att fullt ut samverka med andra är alliansfriheten dyrare än ett medlemskap i Nato.³⁴

Ett svenskt medlemskap i Nato skulle effektivisera varje spenderad skattekrona inom försvaret genom att samverka och försvarsplanering med exempelvis Norge och

²⁸ DN (2015) <http://www.dn.se/nyheter/sverige/forsvarets-budget-ned-pa-bottenniva/>

²⁹ [Sipri.org](http://www.sipri.org) Military Expenditure Database 2014

³⁰ Ibid.

³¹ [Atlanticcouncil.org http://www.atlanticcouncil.org/blogs/natosource/obama-warns-nato-allies-to-share-defense-burden-we-can-t-do-it-alone](http://www.atlanticcouncil.org/blogs/natosource/obama-warns-nato-allies-to-share-defense-burden-we-can-t-do-it-alone)

³² Hugemark (2011) Till bröders hjälp.

³³ Försvarsmakten.se <http://www.forsvarsmakten.se/sv/om-myndigheten/ekonomisk-planering-och-redovisning/forsvarets-andel-av-bnp/>

³⁴ Bertelman (2014) Försvarspolitisk samarbete <http://www.regeringen.se/rapporter/2014/10/fo-2013b/>

Danmark möjliggörs. Kostnaderna att stå alliansfria utanför Nato som en trovärdig säkerhetspolitisk aktör skulle därför bli avsevärt dyrare än att ta steget in i alliansen.

Oavsett vad Sverige väljer kommer försvarsanslagen behöva höjas men som medlem i Nato används medlen mer effektivt.

Myt 4: Går vi med i Nato tvingas vi ha kärnvapen på vårt territorium

Denna myt har två utgångspunkter. För det första menar man att utplacering av kärnvapen på svensk mark gör oss till en potentiell måltavla för en (förmodligen rysk) kärnvapenattack. Det vore, ur ren säkerhetspolitisk synvinkel, oklokt att utsätta svenska städer för den risken.

För det andra menar vissa att eftersom Nato har en kärnvapendoktrin skulle ett svenskt medlemskap innebära att vi blir medlemmar i en "kärnvapenallians". Det skulle skada vår möjlighet att bedriva en politik för kärnvapenedrustning. Inbitna Natomotståndare inom socialdemokratien som exempelvis Maj-Britt Theorin och Pierre Schori lyfter ofta fram just detta skäl.³⁵ Även Svenska Freds- och Skiljedomsstolsförbundets ordförande, Anna Ek, skrev nyligen att Sverige röstade för en FN-resolution att kärnvapen är omoraliska och bör förbjudas medan samtliga Nato-länder antingen röstade emot eller la ner sina röster.³⁶

Man kan till en början konstatera att något tvång för Sverige att placera ut kärnvapen på vårt territorium om vi blir medlemmar i Nato inte finns. Det är ett beslut som kommer att fattas av Sveriges regering, inte av Nato eller någon av alliansens enskilda medlemmar. Inga kärnvapen har exempelvis placerats ut i Nato-länderna Norge och Danmark.

Om man ska granska utgångspunkterna bakom myten behöver man först slå fast att Nato inte har några egna kärnvapen. Tre av alliansens medlemmar (USA, Storbritannien och Frankrike) har det och Nato har därför också en kärnvapengaranti gentemot alla medlemmar. Som Natomedlem skulle Sverige – precis som alla andra – explicit bejaka värdet av USA:s kärnvapengaranti. Sverige skulle alltså behöva vara med och försvara nödvändigheten av en amerikansk motvikt mot de ryska kärnvapen som idag är riktade bland annat mot oss. Vi skulle troligen bjudas in att delta i Natos Nuclear Planning Group där alliansens beslut kring kärnvapendoktrinen fattas.

Den första utgångspunkten är besläktad med tanken att den militära alliansfriheten är ett bra skydd mot ett angrepp, som har diskuterats tidigare i rapporten. Det är tveksamt eftersom Sverige kommer att dras in i en eventuell konflikt i Östersjöregionen oavsett om vi är Natomedlemmar eller inte. I frågan om just kärnvapen är tanken att det skulle göra oss till en måltavla en fullständig missuppfattning av begreppet "mutal deterrence". Det var just den andra sidans möjlighet att svara på en kärnvapenattack som var huvudskälet till att supermakterna USA och Sovjet inte attackerade varandra med kärnvapen under det kalla kriget. Ett land som saknar ett kärnvapenparaply, saknar det skyddet och tröskeln för att

³⁵ DN-debatt (2016) <http://www.dn.se/debatt/repliker/sveriges-antikarnvapenpolitik-omojlig-med-nato-medlemskap/>

³⁶ svenskafreds.se <https://svenskafreds.wordpress.com/2015/12/04/nato-ar-inte-nedrustning/>

angripa ett sådant lands städer blir därmed lägre. Risken att bli utsatta för ryskt kärnvapenutpressning ökar dessutom markant om vi inte skyddas av ett kärnvapenparaply.

Allianslöshet utgör helt enkelt inte något skydd mot kärnvapen. Jan Leijonhielm, före detta chef för Rysslandsstudier vid FOI, visar via offentliggjorda dokument att i Warszawapaktens krigsplaner ingick en massiv kärnvapenattack mot danska städer. Laddningar på ett halvt megaton skulle ha orsakat stora skador på bland annat Malmö.³⁷

Kärnvapen är idag en del av den ryska militära doktrinen och Ryssland simulerar öppet angrepp med kärnvapen i sina militära övningar. Nato däremot skulle inte tillgripa kärnvapen annat än som en sista utväg, som svar på en rysk insats. Man kan också notera att under invasionen av Krim övervägde Putin att sätta landets arsenal på högsta beredskap.³⁸ Detta trots att Ukraina var konventionellt militärt underlägset, saknade egna kärnvapen och inte är medlem i Nato.

Vad gäller frågan om vår möjlighet att bedriva en framgångsrik politik för kärnvapenedrustning är det tyvärr en av det moderna Sveriges största myter. Natoländer som Norge, Tyskland och Nederländerna är mycket aktiva i nedrustningsfrågan och framhåller ofta att just Natomedlemskap ger dem större möjligheter till dialog och påverkan.

Som medlem i Nato kan det kanske bli svårt för oss att underteckna resolutioner i FN:s generalförsamling om det omoraliska med kärnvapen men sådana handlingar har mycket liten betydelse i praktiken. Verklig nukleär nedrustning sker när stater som har kärnvapen (främst USA och Ryssland) undertecknar avtal om att minska sina arsenaler, något som har skett vid flera tillfällen. Att stormakterna i det sammanhanget skulle lyssna på Sverige är en ganska naiv tanke. Det gällde under det kalla kriget och det gäller även idag.

En av de främsta insatserna mot kärnvapenspridning i närtid är det så kallade Iranavtalet. Det är såklart för tidigt att utvärdera om det blir framgångsrikt men man kan i alla fall konstatera att Sverige inte var involverat. Förhandlingarna med Iran bedrevs istället av de fem permanenta medlemmarna i FN:s säkerhetsråd – samtliga kärnvapenmakter – och Tyskland, en medlem av Nato.

Diskussionen om kärnvapen i Sverige blir ofta moralistisk. Det är klart att dessa vapen är ohyggliga men de är samtidigt en realitet. Ska Nato ha någon som helst trovärdighet som försvarsallians måste man ha en kärnvapendoktrin. Det är inte realistiskt att tro att kärnvapen helt kommer att försvinna i nära tid. Än mindre realistiskt är att det skulle ha någon som helst betydelse i sammanhanget om Sverige står utanför Nato.

Som forskaren Robert Dalsjö dessutom har visat kan man idag via offentliggjorda svenska diplomatiska rapporter se att både militära och politiska beslutsfattare i Sverige aldrig trodde att vi helt skulle kunna stå utanför en konfrontation mellan Nato och Warszawapakten. Syftet med allianslösheten var istället att Sverige skulle slippa

³⁷ SvD (2016) <http://www.svd.se/sverige-ar-i-samsta-tankbara-forsvarslage/om/det-skarpta-sakerhetslaget>

³⁸ DN (2015) <http://www.dn.se/nyheter/varlden/putin-overvagde-karnvapen-i-krim/>

bli måltavla under den initiala kärnvapenduellen.³⁹ Med andra ord skulle vi dras in i kriget men i ett senare skede när andra, däribland våra nordiska grannländer, redan hade tagit smällen av en kärnvapenattack. Ett land där man har resonerat på det sättet ska nog akta sig för att moralisera över andra länders säkerhetspolitiska val.

Till och med framträdande Natomotståndare som Sveriges tidigare Moskvaambassadör Sven Hirdman anser att kärnvapenavskräckning fungerar.⁴⁰ Det faktum att något kärnvapenkrig mellan USA och Sovjet aldrig bröt ut visar att detta stämmer men bara om doktrinen är trovärdig.

Myt 5: Sverige skulle kunna tvingas in i ett krig

I den svenska säkerhetspolitiska debatten finns ofta uppfattningen att om Sverige skulle ingå i en militär allians skulle man kunna bli intvingat i en konflikt som man inte har något intresse i och som skulle vara direkt skadligt för Sverige att delta i. Debattörer som framför detta argument använder sig emellanåt av historiska analogier, som exempelvis alliansuppbyggnaden inför första världskriget, som motivering. Det finns dock en avgörande skillnad med Nato och vissa historiska allianser och det är hur den politiska beslutsprocessen går till.

Det högsta politiska beslutsfattandet inom Nato sker i det Nordatlantiska Rådet (North Atlantic Council – NAC). Varje medlemsland har där en permanent representant, eller "ambassadör", som företräder sitt medlemsland i frågor som rör alliansen. Inom NAC så möts också utrikesministrar, försvarsministrar och vid vissa tillfällen statsöverhuvuden. Alla representanter agerar på instruktioner från högsta politiska nivå i hemlandet. Natos Generalsekreterare, nu Jens Stoltenberg, är ordförande för mötena som äger rum minst en gång varannan vecka. Alla andra organ inom Nato, inklusive de militära delarna (ex Military Committee), är underordnade NAC och dess beslut.⁴¹

Diskussioner inom NAC rör allt som angår medlemsstaterna. Det som framförallt berörs är pågående insatser men även artiklarna i det Nordatlantiska fördraget (1949) behandlas. Detta gäller främst vid tillfällen där artikel fyra eller fem är aktuella. Enligt artikel fyra kan ett enskilt medlemsland i alliansen begära att medlemsländerna möts inom NAC för att diskutera det berörda landets säkerhetssituation. Detta har skett ett antal gånger, senast med Turkiet under hösten 2015 efter att ett ryskt stridsflyg blivit nedskjutet. Frågor angående artikel fem, försvarsklausulen i Nordatlantiska fördraget, diskuteras också och tas beslut om inom NAC.

Beslut som fattas i NAC är grundade på konsensus. Inga beslut tas på basis av majoritet. Det betyder att alla medlemsstater i praktiken har veto-rätt på frågor som det röstas om. Konsekvensen blir att alla beslut som tas av NAC representerar den kollektiva viljan av alla enskilda suveräna medlemsstater inom alliansen. Ingen stat kan bli tvingad att lägga en viss röst.⁴²

³⁹ Kungliga krigsvetenskapsakademien <http://kkrva.se/alliansfrihetens-dolda-logik/>

⁴⁰ SvD (2015) <http://www.svd.se/nej-nato-skulle-inte-gora-oss-tryggare>

⁴¹ North Atlantic Treaty Organization http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49763.htm

⁴² North Atlantic Treaty Organization. http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49763.htm Financial times (2015) <http://blogs.ft.com/theexchange/2015/11/17/should-nato-invoke-article-5/>

I ett scenario där en medlemsstat åberopar försvarsklausulen, alltså artikel fem i det Nordatlantiska fördraget, skulle en eventuell implementering av detta bero på hur diskussionen och omröstningen går i NAC. För att en militär insats ska kunna genomföras måste alla 28 medlemsstater rösta ja till en sådan. Tillkommande är att även om alla stater röstar ja är det upp till varje medlemsstat att bestämma vad exakt denna är villig att bidra med till en insats. Nato har inga trupper eller enskilda försvarskapaciteter förutom spaningsflyg. Det finns alltså ingen automatik i processen där alla medlemsländer plötsligt måste förklara krig mot en aktör som anses vara aggressorn i en situation.

Den enda gången som artikel fem faktiskt har åberopats var 2001 efter 11e september attackerna. Det var Storbritannien som åberopade artikeln åt USA och efter att konsensus hade nåtts i NAC om att attackerna hade begåtts av Al-Qaeda och planerats utanför USA, togs det kollektiva beslutet att stödja USA. De militära bidragen från enskilda medlemsstater bestämdes av medlemsstaterna själva. USA "tvingade" ingen stat att delta i någon aktion mot Afghanistan eller någon annan aktör.⁴³

Ett hypotetiskt scenario idag skulle kunna röra Turkiets relation med Ryssland. Vi ponerar att Turkiet påstår att man attackerats av Ryssland på Turkiskt territorium och som medlemsstat i Nato då åberopar artikel 5. I omvärlden råder det dock delade meningar om vad som faktiskt hänt och omständigheterna är oklara. NAC skulle i ett sådant scenario mötas och diskutera ärendet. För att en eventuell militär insats ska godkännas skulle alla 28 enskilda medlemsstater behöva komma överens och rösta ja till att Turkiet har blivit angripit och detta skett av en aktör utifrån. En militär insats skulle då röra att försvara Turkiet. Skulle någon osäkerhet gälla om det exempelvis var Turkiet i den ovan nämnda situationen som egentligen var aggressorn skulle inte NAC besluta om något stöd.

I det fall som Turkiet skulle anses ha rätt, alltså att de blivit oprovocerat angripit av en extern aktör, är det fortfarande upp till de enskilda medlemsstaterna i Nato att bestämma huruvida man önskar stödja en militär insats.

Ett annat aktuellt och mindre hypotetiskt exempel är terroristattackerna som begicks mot Frankrike i november 2015. Det diskuterades då om Frankrike skulle åberopa artikel 5 i det Nordatlantiska fördraget. Hade Frankrike åberopat artikel fem hade varje land stått fritt att välja om och hur stödet skulle se ut.

Slutsatsen för Sverige blir således att i ett hypotetiskt scenario där en medlemsstat skulle bli angripen skulle Sverige ha ett betydande inflytande i beslutsprocessen genom NAC. Skulle man välja att rösta ja till att åberopandet av artikel fem är legitimt och godkänna en militär insats skulle det vara upp till den politiska ledningen att bestämma i vilken omfattning man önskar bidra med militär trupp eller andra medel.

---

⁴³ Medcalf (2005) Nato: a beginner's guide.

Diskussion och slutsats

Det finns självklart fler myter och argument för och emot ett svenskt medlemskap i Nato än de fem som lyfts fram och besvarats i denna rapport. Däremot är dessa fem vanligt förekommande i den svenska säkerhetspolitiska debatten och återkommer även i partiledardebatter.

Sverige kan inte bygga sin framtida säkerhetspolitik på myten om att alliansfriheten har räddat oss från krig i 200 år och kommer fortsätta att göra så i 200 år till. Omvärlden ser inte ut som när Karl XIV Johan utformade 1812 års politik som sedermera kom att leda fram till efterkrigstidens neutralitetspolitik.⁴⁴ Den europeiska kartan har ritats om många gånger sedan dess och allt sedan Berlinmurens fall är Europa en relativt fri kontinent i huvudsak styrd av demokratiska och fredliga stater.

Tyvärr ser vi hur ett allt mer revanschistiskt och aggressivt Ryssland försöker omkullkasta den europeiska säkerhetsordning som rått de senaste 25 åren och på detta måste Sverige reagera. Gamla myter om att alliansfriheten alltjämt tjänar oss väl eller att Nato utgör ett hot mot Ryssland kan inte ligga i vägen för att Sverige ska fatta ett rationellt säkerhetspolitiskt beslut. Därför är det viktigt att sticka hål på dessa myter om Nato samt föra fram argument som kan övertyga majoriteten av den politiska eliten- ty en stor del av svenska folket tycks redan ha förstått allvaret sett till opinionsmätningarna.⁴⁵

Det är av största vikt för Sveriges fortsatta säkerhet att exempelvis Socialdemokraterna vågar ompröva sin hållning i Nato-frågan och att Sverige kan göra Östersjöregionen säkrare. Menar man allvar med solidaritetsförklaringen och att Sverige bygger säkerhet tillsammans med andra är en svensk anslutning till Nato den naturliga vägen framåt.

---

⁴⁴ Wahlbäck (2014) Fred och säkerhet i tider av förändring.

⁴⁵ <http://www.svd.se/msb-det-finns-en-majoritet-for-svenskt-natomedlemskap>

Mediala Källor

SvD:

http://www.svd.se/sverige-har-valt-sida_3812309

<http://www.svd.se/de-enda-som-inte-visste-var-svenskarna>

<http://www.svd.se/sverige-bor-ga-med-i-nato> <http://www.svd.se/sverige-ar-i-samsta-tankbara-forsvarslage/om/det-skarpta-sakerhetslaget>

<http://www.svd.se/nej-nato-skulle-inte-gora-oss-tryggare>

DN:

<http://www.dn.se/nyheter/varlden/putin-overvagde-karnvapen-i-krim/>

<http://www.dn.se/debatt/repliker/sveriges-antikarnvapenpolitik-omojlig-med-nato-medlemsskap/>

<http://www.dn.se/nyheter/sverige/forsvarets-budget-ned-pa-bottenniva/>

<http://www.dn.se/debatt/natomedlemskap-gor-sverige-mindre-sakert/>

<http://www.dn.se/nyheter/sverige/rysslands-ambassador-vi-har-gjort-allt-for-att-starta-en-dialog/>

<http://www.dn.se/debatt/ansok-om-nato-anlutning-tillsammans-med-finland/>

<http://www.dn.se/debatt/sveriges-militara-samarbete-med-usa-maste-fordjupas/>

<http://www.dn.se/nyheter/sverige/olof-palme-var-var-mest-lysande-retoriker/>

SVT:

<http://www.svt.se/nyheter/utrikes/se-klippet-fran-rysk-tv-dar-bildt-anklagas-for-att-vara-cia-agent>

Sydsvenskan:

<http://www.sydsvenskan.se/skane/lofven-svart-att-regera-utan-do/>

Internetkällor

www.sakerhetspoliitk.se

www.forsvarsmakten.se

www.regjeringen.no

www.regeringen.se

www.nato.int

www.europa.eu

www.ecfr.eu

www.civilrightsdefenders.org

www.sipri.org

www.atlanticcouncil.org

www.svenskafreds.se

www.kkrva.se

www.frivarld.se

www.natobloggen.se

Tryckta källor

Statsvetenskaplig tidskrift: Realism, Moralism och neutralitetspolitik.

Proposition: Ett användbart försvar.

Holmström: Den dolda alliansen.

Frivärld/Norrevis: Hit men inte längre.

Lindström och Lindvall/FOI: Reformera eller vända om?

Hugemark/KKRVA: Till bröders hjälp.

Bertelman: Försvarspolitiskt samarbete

Wahlbäck: Fred och säkerhet i tider av förändring.

Medcalf: Nato: a beginners guide